

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ :
กรณีศึกษาชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชื่อผู้วิจัย : นายพิมุข ชาญชนะวัฒน์

สาขา : การวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มศึกษานานาชาติศึกษา

คณะกรรมการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจันต์ รักพงษ์ ประธานกรรมการ
ควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. เจ็ดหล้า สุนทรวิภาต กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ :
กรณีศึกษาชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนนี้ต้องการศึกษาเกี่ยวกับ
ปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงของชุมชน ตลอดจนกระบวนการ และผลกระทบจาก
การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ว่า ได้ก่อให้เกิดผลดีและ
ผลเสียต่อสภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านถ้ำลอดประการใด

วิธีการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาด้านศึกษานานาชาติศึกษา ผู้วิจัยได้ทำ
การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างไม่เป็นทางการ
และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ทั้งนี้ได้ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า
(Triangulation) ทั้งด้านเวลา สถานที่และบุคคล มีการสนทนากลุ่มย่อยในแต่ละประเด็นโดย
วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนหมู่บ้านถ้ำลอดซึ่งเริ่มก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2512 โดยแรกเริ่มนั้น
เป็นชุมชนขนาดเล็ก สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความเชื่อที่นับถือเกี่ยวกับ
อำนาจเหนือธรรมชาติ และภูตผีวิญญูต่าง ๆ ผสมผสานกับความยึดมั่นในจารีตประเพณีตาม
หลักพุทธศาสนา ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาการเกษตรกรรมและอาศัยทรัพยากรจากธรรมชาติ
แวดล้อมรอบตัว มีการพึ่งพาสังคมภายนอกน้อยมาก ต่อมาชุมชนบ้านถ้ำลอดได้มีการขยายตัวอย่าง
รวดเร็ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมอย่างมาก โดยมีผลมาจากปัจจัย 2 ด้าน
คือ ปัจจัยแรกเป็นปัจจัยภายใน ประกอบด้วย การเพิ่มประชากร ความต้องการเป็นคนไทย ความ
ต้องการด้านวัตถุ ลักษณะทางเชื้อชาติ-วัฒนธรรมที่ใกล้ชิดกับคนไทย และสภาพด้านภูมิศาสตร์

พิมุข ชาญชนะวัฒน์. 2546. “ การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ : กรณีศึกษาชาว
ชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. = Acculturation and Changes in Thai
Yai Society and Culture : A Case Study of Thai Yai at Tham Lod Village in Pang Mapha
District, Mae Hong Son Province.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสังคมวิทยา สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

ของชุมชน ส่วนปัจจัยที่สองเป็นปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย การพัฒนาของรัฐ การพัฒนาจากบุคคล และองค์กรอิสระ และการอพยพของประชากรจากต่างถิ่น สำหรับกระบวนการปรับเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น มาจากการที่สมาชิกในชุมชนบ้านถ้ำลอดมีพฤติกรรมหรือเกิดการยอมรับการปฏิบัติเกี่ยวกับด้านการขัดเกลาทางสังคม การลอกเลียนแบบ การมีค่านิยมแบบใหม่ การยอมรับลักษณะของความเป็นสากล และการหยิบบ่มทางวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของตน ปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน และกระบวนการปรับเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสภาพวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอดในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ด้านเศรษฐกิจ เดิมชาวบ้านหมู่บ้านถ้ำลอดจะประกอบอาชีพทำการเกษตรกรรม สมาชิกในชุมชนจะมีผลผลิตและรายได้ที่ใกล้เคียงกัน ต่อมาได้เกิดการปรับเปลี่ยนแปลงมีอาชีพที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งได้แก่ อาชีพค้าขาย อาชีพการให้บริการ อาชีพรับจ้าง และอาชีพที่ต้องการความรู้ทักษะจากการศึกษาเล่าเรียน อาชีพที่หลากหลายนี้ได้ทำให้สมาชิกเกิดมีรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน เกิดกระแสลัทธิทุนนิยมที่เน้นความสำคัญของระบบเงินตรา ในการเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านมีลักษณะพฤติกรรมการผลิตที่มุ่งเน้นแสวงหาผลประโยชน์กำไรเพิ่มมากขึ้นอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีค่าใช้จ่ายในการครองชีพแต่ละวันที่เพิ่มสูงมากขึ้นจากการพึ่งพาใช้สินค้าอุปโภค-บริโภคที่ผลิตไม่ได้ในชุมชนนั่นเอง

ด้านสังคม ได้เกิดการปรับเปลี่ยนแปลงจากชุมชนขนาดเล็ก สมาชิกมีความผูกพันใกล้ชิดซึ้งกัน ผู้อาวุโสที่มีความรอบรู้เนื่องจากมีประสบการณ์มากจะได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำตามธรรมชาติคอยทำหน้าที่ปกครองดูแลกว่าค้ำค้ำเดือนสมาชิกในชุมชนที่ประพุดดินอกริต ชาวบ้านมีสภาพความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายรักใคร่สามัคคีกัน มาสู่การเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีสมาชิกชุมชนที่หลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะความเป็นอยู่ บทบาท และสถานภาพ มีบุคคลภายนอกเข้าออกในชุมชนพลุกพล่าน เกิดกระแสสังคมวัตถุนิยม สมาชิกมีการแก่งแย่งแข่งขันกันสูงขึ้น เกิดปัญหาสังคมหลายอย่างเพิ่มมากขึ้น เช่น ปัญหาด้านยาเสพติด ปัญหาขยะ ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งกัน ปัญหาความเครียด เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างผู้นำชุมชนระบบใหม่ที่ต้องอาศัยพึ่งพาอำนาจจากรัฐ ชาวบ้านเกิดช่วงชั้นทางสังคมและมีลักษณะของความเป็นปัจเจกที่เพิ่มสูงขึ้นมีการยอมรับประโยชน์ของการศึกษา การแพทย์สาธารณสุขที่รัฐจัดให้บริการประชาชนว่ามีผลทำให้สภาพชีวิตของพวกเขาเป็นอยู่อย่างดีขึ้น

พิมุข ชาญชนะวัฒน์. 2546. “การปรับเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ : กรณีศึกษาชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. = Acculturation and Changes in Thai Yai Society and Culture : A Case Study of Thai Yai at Tham Lod Village in Pang Mapha District, Mae Hong Son Province.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

ด้านวัฒนธรรม แต่เดิมชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอดจะมีการปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรม และกฎจารีตอย่างเคร่งครัด ต่อมาเมื่อสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น จึงได้มีการปรับปรน เปลี่ยนแปลงทางด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ โดยมีการยอมผ่อนผันกฎเกณฑ์ ข้อห้าม หรือจารีตบางประการที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้กับสภาพปัจจุบันลง และในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ก็ได้มีการประยุกต์ใช้วัตถุจำพวกสิ่งของอุปโภคบริโภคที่มีอยู่ในปัจจุบันเข้ามาใช้ นอกจากนี้ยังมีการยอมรับประเพณี พิธีกรรมบางอย่างจากสังคมภายนอกเข้ามาปฏิบัติด้วย เช่น การจัดงานวันเด็ก การจัดงานวันฉลองปีใหม่ การจัดงานวันลอยกระทง ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติคล้อยตามวัฒนธรรมหลักของคนไทย อันส่งผลให้วัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอดมีลักษณะของความ เป็นสากลมากขึ้นนั่นเอง

ด้านสภาพแวดล้อม การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรได้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นในการหาของป่า การใช้ไม้เพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ใช้นุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำไร่ทำสวนเลี้ยงครอบครัว หรือจับจองไว้เพื่อใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ แม้ว่าพื้นที่ทั้งหมดในตำบลถ้ำลอดจะอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2543 ซึ่งถูกควบคุมโดยกรมป่าไม้ก็ตาม แต่การพัฒนาความเจริญด้านวัตถุสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยของชุมชนได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ที่ดินบริเวณหมู่บ้านถ้ำลอดเป็นที่ต้องการของคนต่างถิ่นและมีราคาแพงมากขึ้น ปัจจุบันความสมบูรณ์ของป่าเริ่มลดน้อยลงจากการถูกบุกรุกของผู้คน สัตว์ป่าหลายชนิดซึ่งเคยมีชุกชุมเมื่อแรกเริ่มตั้งชุมชนใหม่ ๆ ได้สูญหายไปไม่มีการพบเห็นกันอีกเลย เช่น เสือโคร่งและกวางป่า ขณะที่สัตว์ป่าอื่น ๆ ก็กำลังมีจำนวนลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ

ผู้วิจัยพบว่าการปรับปรน เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอดนั้น ไม่ใช่เป็นการปรับปรน เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับระบบส่วนใดส่วนหนึ่งที่เป็นอิสระจากระบบอื่น ๆ แต่การปรับปรน เปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งส่วนใดภายในชุมชนนั้น ได้มีผลกระทบต่อเนื่องไปยังส่วนอื่น ๆ ของสังคมและวัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความสมดุลซึ่งกันและกันของระบบแต่ละส่วนซึ่งเป็นไปในลักษณะของการรักษารูปแบบดั้งเดิมที่เห็นว่าดีและยังมีประโยชน์เอาไว้ขณะเดียวกันก็มีการรับวัฒนธรรมต่าง ๆ จากสังคมภายนอกที่คิดว่าดีเข้ามาผสมผสานเพิ่มเติมด้วย การปรับปรน เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลานี้ คือ ความพยายามของชาวไทยใหญ่ที่จะก่อให้เกิดสภาพแห่งความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีความแตกต่างไปจากอดีต อันจะมีผลทำให้ชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอดสามารถดำรงชีพอยู่รอดได้ต่อไป

พิมุข ชาญชนะวัฒน์. 2546. “การปรับปรน เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ : กรณีศึกษาชาวไทยใหญ่หมู่บ้านถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. = Acculturation and Changes in Thai Yai Society and Culture : A Case Study of Thai Yai at Tham Lod Village in Pang Mapha District, Mae Hong Son Province.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.